

СИМУЛЯЦІЙНІ ТА ІГРОВІ ПІДХОДИ У ФОРМУВАННІ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ГРИ «МАЛІ ПІДПРИЄМЦІ»)

Відокремлення навчання підприємництва від практичного досвіду закономірно призводить до неповного засвоєння економічних знань, оскільки сама їхня природа передбачає формування через дію, а не через саму лише інтерпретацію понять. Категорії на кшталт прибутку, збитку, витрат чи податкових зобов'язань у такому випадку залишаються на рівні ізольованих елементів пам'яті, які можна відтворити, але складно використати як інструмент мислення. Вони існують окремо одна від одної і не складаються в цілісну модель економічної поведінки, яка потрібна для реальних рішень. Через це виникає типова ситуація: здобувач освіти здатен дати коректне визначення, пояснити базові залежності, однак втрачає здатність поєднати ці знання в момент, коли вони одночасно «працюють» у реальному контексті.

У цьому сенсі настільну фінансову гру «Малі підприємці», розроблену В. Письменним і С. Коженівським, можна розглядати повноцінною дидактичною моделлю, що відтворює логіку підприємницької діяльності на рівні взаємопов'язаних рішень та їх наслідків (рис. 1). Її внутрішня структура відображає ключові економічні процеси – акумулювання та розподіл стартового капіталу, вибір фінансової стратегії, взаємодію з фінансовими інститутами, адаптацію до змін зовнішнього середовища – проте вирішальним є не сам перелік цих елементів, а спосіб їх організації. Така побудова забезпечує ефект занурення в процес, за якого навчання відбувається через послідовне проживання підприємницьких ситуацій, а не через їх опис чи пояснення, формуючи здатність до ситуативного аналізу, оцінки ризиків і коригування стратегії в умовах змінних параметрів.

Рисунок 1. Ігрова карта до настільної фінансової гри «Малі підприємці»

Початковий капітал у розмірі 100 тис. грн, який отримує кожен учасник, виконує значно ширшу функцію, ніж забезпечення стартових можливостей [1, с. 42]. Він інституалізує обмеженість ресурсів як базову умову економічної поведінки. Саме ця фіксована величина створює рамку, в якій будь-яке рішення набуває вартості альтернативи, змушуючи гравця співвідносити очікувану вигоду з ризиками та потенційними втратами. Водночас механізм фіксації капіталу на персональному бланку трансформує абстрактне уявлення про фінанси у практику обліку, що поступово формує навички контролю за грошовими потоками (рис. 2). Принципово, що цей облік виникає ендогенно – як інструмент орієнтації в ігровому середовищі, де відсутність систематизації даних ускладнює прийняття рішень.

**Фінансова гра
«Малі підприємці»**

Депозити

Прибуток

100 000	

Готівка

100 000	

Рисунок 2. Персональний бланк до настільної фінансової гри «Малі підприємці»

Механіка руху по ігровому полю, яка зовні зводиться до простих дій з використанням кубика та послідовного переміщення між клітинками, виконує значно складнішу функцію – вона інституалізує невизначеність як невід’ємну характеристику економічного середовища. Випадковість тут виступає механізмом порушення передбачуваності, що унеможливорює побудову жорстко детермінованих стратегій. Гравець позбавлений контролю над послідовністю подій, однак зберігає відповідальність за реакцію на них. У результаті формується не лінійна логіка дій, характерна для традиційних навчальних завдань, а сценарне мислення, в основі якого лежить опрацювання множинних варіантів розвитку подій, оцінка їх ймовірності та готовність до коригування поведінки в умовах інформаційної неповноти. Така конфігурація зближує ігровий досвід до реальних підприємницьких практик.

Особливої уваги заслуговує система ігрових подій, яка вбудовує у навчальну модель елементи макро- та мікроекономічної нестабільності. Клітинки, що відображають зміну цін на енергоносії, зростання витрат на оплату праці або ускладнення взаємодії з партнерами, виконують функцію імітації зовнішніх і внутрішніх шоків, які порушують досягнуту рівновагу. Гравець змушений переглядати попередньо обрані стратегії, перерозподіляти ресурси, змінювати пріоритети під впливом факторів, що не підлягають прямому контролю. Важливо, що ці події не лише ускладнюють ігрову динаміку, а й формують відчуття вразливості бізнесу. У студента закріплюється розуміння того, що стійкість підприємницької діяльності визначається не відсутністю шоків, а здатністю реагувати на них через гнучкість фінансових рішень і наявність адаптаційних дій.

Окремий пласт становить моделювання взаємодії з фінансовими інститутами, де ігрові механіки банківських депозитів і страхування виконують роль інструментів формування базових навичок фінансового планування та управління ризиками. Рішення про розміщення коштів на депозиті відтворює класичну дилему між поточним споживанням і майбутнім доходом, змушуючи гравця враховувати часову вартість грошей та альтернативну вартість використання ресурсів. Натомість механіка страхування вводить якісно інший

рівень складності. Вона передбачає прийняття рішення в умовах невизначеності. Фіксована вартість страхового полісу, поєднана з невизначеною вигодою, створює ситуацію, в якій гравець змушений оцінювати не лише потенційний фінансовий результат, а й імовірність його настання.

Важливим методичним аспектом є наявність у грі спільного впливу, що синхронно впливає на всіх учасників, формуючи тим самим уявлення про існування системних економічних ризиків. Наприклад, зміна цін на енергоносії діє незалежно від індивідуальних стратегій гравців, що принципово відрізняє цю подію від локальних управлінських рішень у межах окремого підприємства. У результаті виникає ситуація, коли зовнішнє середовище виступає автономним фактором впливу, який не може бути нейтралізований через оптимізацію ресурсів чи диверсифікацію на мікрорівні. Це дозволяє зафіксувати межі керованості бізнес-системи й усвідомити наявність ризиків, які мають надіндивідуальний характер і формуються на рівні економічної системи в цілому. Подібний тип моделювання є методично складним, а тому досить рідко інтегрується навіть у розвинені освітні симуляції.

Якщо розглядати результати участі в грі як освітній ефект, то доцільно виділити кілька взаємопов'язаних рівнів компетентностей. Перший рівень охоплює фінансово-аналітичні навички, які проявляються у здатності здійснювати базовий облік, інтерпретувати структуру витрат і доходів, формувати елементарні рішення щодо планування ресурсів тощо. Другий рівень має поведінковий характер і пов'язаний з розвитком здатності діяти в умовах невизначеності, приймати рішення за обмеженої інформації, а також адаптувати стратегію під впливом змін зовнішнього середовища або ж випадкових подій. Третій рівень є системним і полягає у формуванні уявлення про економіку як про мережу взаємопов'язаних змінних, де кожне рішення має певні мультиплікативні наслідки, а ізольоване трактування факторів виявляється методологічно недостатнім.

Водночас важливо уникати переоцінювання подібних ігрових моделей, оскільки будь-яка дидактична симуляція за своєю природою здійснює редукцію реальності. Наприклад, у грі відсутні складні кредитні інструменти, обмежено представлене питання оподаткування та спрощена логіка ринкової взаємодії, де конкуренція не відтворюється в повному класичному економічному сенсі. Однак ці характеристики не можуть розглядатися як концептуальна слабкість інструменту, оскільки вони відображають свідоме методичне рішення щодо рівня складності навчального середовища. У цьому сенсі гру доцільно інтерпретувати як модульну платформу з потенціалом до масштабування, де поступове ускладнення правил, введення додаткових ролей або розширення набору економічних змінних створює передумови для переходу комплексної підприємницької екосистеми з багаторівневою структурою взаємодій.

Перелік використаних джерел:

1. Письменний В.В. Проблеми гейміфікації в освіті в контексті цілей сталого розвитку. Наукові записки Малої академії наук України. 2025. Вип. 1 (32). С. 36–46.

УДК 338.27

Подвірна Тетяна

кандидат економічних наук

доцент кафедри економіки та фінансів

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

РОЛЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ У РОЗВИТКУ СВІТОВИХ ТОВАРНИХ РИНКІВ

У сучасних умовах розвитку світової економіки транснаціональні корпорації (ТНК) займають провідне місце у системі міжнародних економічних відносин та відіграють важливу роль у функціонуванні світових товарних ринків. Активізація процесів глобалізації,